

Prof. Dr JOSEF VELÍŠEK

* 28. 7. 1896, † 2. 2. 1947

Josef Velíšek.

Viktor Trkal, Praha.

Josef Velíšek se narodil 28. července 1896 v Klatovech; obecnou a střední školu navštěvoval ve svém rodišti a po maturitě (7. července 1915) na reál. gymnasiu v Klatovech studoval v letech 1915—1920 matematiku a fyziku na universitě v Praze. Již jako universitní posluchač v 7. semestru stal se asistentem fyzikálního ústavu české vysoké školy technické v Praze a to jistě rozhodlo o jeho další životní dráze. Po ukončení studií na universitě dosáhl způsobilosti vyučovati matematice a fysice na vyšších středních školách a 22. prosince 1920 byl promován na doktora přírodních věd na universitě Karlově v Praze, když předložil disertační práci z fysiky: „O přechodu turbulence Hagenovy do turbulence Sor-kauovy“.

Jeho zájem o chemii přivedl ho k zevrubnějšímu studiu chemie na technice v Praze a v Brně, kde pak přijal r. 1920 místo asistenta ústavu theoretické a fyzikální chemie na vysoké škole technické u prof. Baborovského. Za účelem dalšího prohloubení svých vědomostí ve fyzikální chemii podnikl ve stud. roce 1922/3 studijní cestu do Leidenu, kde pracoval u prof. Jorissena. Pobyt v Nizozemí mu byl umožněn udělením holandského studijního stipendia, o jehož zřízení a dotování — s určením pro mladého českého vědeckého pracovníka — měl zvláštní zásluhu oddaný přítel našeho národa Dr N. v. Wijk, profesor slavistiky na universitě v Leidenu.

Od studijního roku 1923/4 zůstal Velíšek již nepřetržitě až do své předčasné smrti v Brně, nejprve jako asistent prof. Baborovského a později jako profesor fysiky na technice v Brně. Jeho vědecká průprava pokročila tou měrou, že mohl pomýšleti na habilitaci z fyzikální chemie na české vysoké škole technické v Brně, jíž dosáhl 18. února 1927 na základě habilitačního spisu „O elektrolytickém převodu vody v roztocích chloridů alkalických kovů“. Ale brzy se mu naskytla příležitost přejíti nadobro k fysice.

Po odchodu prof. Nachtikala na techniku do Prahy byl Velíšek povolán na uprázdněnou profesuru fysiky na technice v Brně. V r. 1928 se stal mimořádným, r. 1934 řádným profesorem fysiky a ředitelem II. fyzikálního ústavu na vysoké škole technické Dr E. Beneše v Brně. Byl zvolen děkanem odboru chemického na r. 1933/4 a po revoluci v r. 1945 byl děkanem odboru strojního. Z různých vědeckých korporací, jichž byl členem, sluší připomenouti především Moravskou přírodovědeckou společnost v Brně, jejímž byl řádným členem a členem jejího presidia, a Masarykovu akademii práce. Zemřel náhle uprostřed neúnavné a namáhavé práce dne 2. února 1947.

Jeho vědecká činnost začíná fyzikálním studiem problémů turbulentního proudění kapalin a brzy vlivem prof. Baborovského přechází k otázkám fyzikální chemie, především hydratace iontů, načež se obrací k studiu elektrolytického převodu chloridů alkalických kovů pergamenovou membránou, dále k problému elektro-osmosy na keramických diafragmatech a konečně k studiu vápníkových elektrod 3. druhu a jejich užití v lékařství. Jeho práce — na některých z nich pracoval společně s prof. Baborovským, s prof. Jorissenem nebo se svým asistentem doc. Vašíčkem — vyznačují se neobyčejnou pečlivostí a přesností. Tak na př. o výše uvedené jeho habilitační práci možno říci, že teprve touto prací metoda Baborovského pro stanovení hydratace iontů vstoupila do světové literatury odborné.

Mimo to se Velíšek zabýval s úspěchem studiem polarisačních filtrů, měřením barev, měřením lesku a s prof. Píškem budoval ústav pro výzkum materiálu paprsky X.

Velkou péčí a mnoho práce věnoval vypracování svých přednášek a snažil se zdvihnouti úroveň fyzikálního vzdělání na technicích; s tím úzce souvisí jeho snaha zaváděti do přednášek v značné míře i úvahy theoretické, vektorovou symboliku a moderní hlediska vůbec.

Konečně je třeba oceniti i jeho zásluhou činnost publicistickou; přispíval pilně články a referáty do různých časopisů i do denních listů, zvláště do Lidových novin, odkud jeho jméno proniklo i do širší veřejnosti.

Jeho skromnost, srdečnost a upřímnost získávala mu trvalé přátele jak v kruzích vědeckých tak i studentských; za těch dvacet let své učitelské činnosti na technice v Brně vykonal pro své posluchače jistě tolik, že by bylo těžko v této stručné vzpomínce vyliciti aspoň část jeho zásluh v tomto směru.

V poměrně krátkém období pěti let odešel již třetí profesor fyziky na technice v Brně (Sahánek, Vl. Novák, Velíšek); jediný z nich Velíšek se dočkal osvobození naší vlasti — bohužel netěšil se z nově nabyté svobody dlouho. Odešel v mužném věku za podmínek, které slibovaly dobrou pohodu k vědecké práci; ztrácíme v něm milého kolegu, dobrého přítele a vzácného člověka, na něhož se nezapomíná.

SEZNAM PUBLIKACÍ.

(Sestavil A. Vašíček.)

I. Původní vědecké práce.

1. An Experimental Contribution to the Problem of Turbulent or Hydraulic Flow of Liquids (Spisy přírodovědecké fakulty Masarykovy university v Brně, spis č. 8, 1922).

Práce vyšla též česky: Experimentální příspěvek k problému turbulentního proudění kapalin (Časopis pro pěstování matematiky a fyziky 1922).

2. Über Turbulenzreibung und Molekulargewicht (Chemisch Weekblad, 19, 573, 1922).
3. — s J. Baborovským: Hydratace kationtu lithia (Chemické listy 16, 250, 1922; 17, 171, 1923).
Práce tato byla pojata do souborného pojednání J. Baborovského: A New Method of Determining the Hydration of Ions. The Hydration of Lithium Ion (Recueil des Travaux Chimique des Pays-Bas, 42, 229, 533, 1923).
4. — s W. P. Jorissenem: On the Influence of Some Noninflammable Vapours of Organic Liquids on the Limits of Inflammability of Methane-Air Mixtures (Rec. d. Trav. Chim. Pays-Bas 43, 80, 1924).
5. O elektrolytickém převodu vody v roztocích chloridů alkalických kovů (Chem. I. 20, 242, 1926).
6. O elektrolytickém převodu vody v roztocích chloridů alkalických kovů (Sborník Vysoké školy technické v Brně 1926, svazek 1, spis 1).
7. — s J. Baborovským: Absolutní hydratace iontů H, Li, Na, K, Cl, Br v jejich normálních roztocích (Sborník Vysoké školy technické v Brně 1927, svazek 2, spis 6).
8. — s J. Baborovským: Absolutní hydratace iontů H, Li, Na, K, Cl, Br v jejich normálních roztocích (Chem. I. 21, 227, 1927).
9. — s A. Vašíčkem: O elektroosmose na kaolinovém diafragmatu (Sborník Vysoké školy technické v Brně 1930, svazek 5, spis 19).
10. — s A. Vašíčkem: A contribution to the study of electroosmosis and electrolytic transference in aqueous solutions (Collection 3, 111, 1931).
11. — s A. Vašíčkem: Příspěvek ke studiu elektroosmosy na keramických diafragmatech ve vodných roztocích chloridu draselného (Chem. I. 26, 507, 1932).
12. — s A. Vašíčkem: Elektroosmotický převod a elektrokinetický potenciál ve vodných roztocích chloridu lithného, sodného a draselného, bromidu a jodidu draselného (Chem. I. 17, 361, 1933).
13. — s A. Vašíčkem: Electro-osmosis on a ceramic diaphragm in aqueous solutions of some alcali halides (Collection 4, 428, 1932).
14. — s A. Vašíčkem: Ist das elektrokinetische Potential an keramischen Diaphragmen von der Stromstärke i abhängig? (Zeitschr. physikal. Chemie A, 71, 281, 1934).
15. — s A. Vašíčkem: Studien über die Struktur von keramischen Diaphragmen mittels elektrischer Messungen (Kolloid-Zeitschrift 71, 36, 1935).
16. — s A. Vašíčkem: Příspěvek ke studiu elektroosmosy na některých keramických diafragmatech (Chem. I. 29, 250, 1935).
17. — s A. Vašíčkem: A contribution to the study of electroosmosis on some ceramic diaphragms (Collection 7, 451, 1935).
18. — s K. Švenconem: O Lutherově vápníkové elektrodě 3. řádu (Chem. I. 24, 467, 1930).
19. K otázce vápníkových elektrod 3. druhu (Chem. I. 27, 3, 1933).
20. — s A. Vašíčkem: O použití vápníkových elektrod 3. druhu v lékařství (Čas. čes. lékařů 72, 624, 1933).
21. — s A. Vašíčkem: On the calcium electrodes of the third order (Collection 5, 10, 1933).

II. Referáty a články.

1. Zbytkové a zhašecí atmosféry plamenů (Technická Tribuna 1923).
2. Meze zápalnosti explosivních směsí plyných (Technická Tribuna 1924).

3. Meze zápalnosti plynných směsí (Paliva a svítiva 1925).
4. Zápalné teploty explosivních směsí plynných (Příroda 17, 1924).
5. Moderní pokusy s transmutací kovů (Příroda 17, 1924).
6. K otázce přeměny rtuti ve zlato (Příroda 19, 37, 1926).
7. Synthetický petrolej (Příroda 20, 1927).
8. Nová Coolidgeova roura a výzkum vlastností katodových paprsků (Příroda 20, 1927).
9. Základy elektrochemie (Poznání 1928).
10. Potenciometrické stanovení koncentrace vodíkových iontů (Chem. I. 22, 97, 123, 1928).
11. — s A. Vašíčkem: Náhražky akumulátorové kyseliny sírové (Chem. I. 25, 19, 1931).
12. Význam a program stavební akustiky (Stavivo 14, 9, 1933).
13. O elektrokinetickém potenciálu (Příroda 25, 128, 159, 1932).
14. Pokroky moderní alchymie (Chem. I. 27, 1933).
15. Diapositiv malého formátu ve škole (Nové školy 1935).
16. O struktuře hmoty a jejích přeměnách (Biologické listy 18, č. 1 a 2).
17. — s A. Vašíčkem: Úzký film ve škole a lidovýchovně (Knihovna ZRAK, Dědictví Komenského, 1934).
18. Novější poznatky o složení hmoty (Elektrotechnický obzor 23, č. 32, 1934).
19. Elektromagnetické spektrum (Elektrotechnický obzor 1940).
20. Teplota a její měření (Stavivo 1940).
21. Fyzikální podmínky pohybu vody uvnitř keramického střepu (Stavivo 1940).
22. Měření barev (Technická hlídka koželužská 1941).
23. Proč jsou barvy barevné (Věda a život 1941).
24. Elektroosmosa a zjevy příbuzné (Výroční zpráva Mor. přír. spol. 1941).
25. Radioaktivita přirozená a umělá (Práce elektrotechniků 1941).
26. Alchymie kdysi a dnes (Slévárenské zprávy 1941).
27. Atomová struktura hmoty (Strojnický obzor 1941).
28. Fyzikální podmínky trvání rozpustných látek v kapilárních prostorech (Stavivo 1941).
29. Polarizační filtr a jeho použití (Sklářské rozhledy 1941).
30. Theophrastus Paracelsus (Věda a život 1941).
31. Kapitoly o měření barev (Textilní obzor 1942).
32. Methody a přístroje pro měření teplot (Teplota a světlo 1942).
33. Optické měření vysokých teplot (Sklářské rozhledy 1942).
34. — s V. Listem: Elektronika (Technický průvodce 1942).
35. Atomová struktura hmoty (Technický přehled 1942).
36. Stereoskopická projekce diapositivu a filmu (Objektiv 1942).
37. Struktura kovů a slitin (Technický přehled 1942).
38. Opomíjená stereofotografie (Objektiv 1942).
39. Fotometrická povaha lesku (Strojnický obzor 1942).

III. Učebnice.

1. Přednášky o fyzice technické, I. a II. díl. Brno 1935.
2. Fyzikální praktikum, I. a II. Donátův fond v Brně, 1945.
3. Fyzika technická, I. Donátův fond, 1946.